

นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยความขัดแย้งและการต่อต้านการทำเหมืองแร่ ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม

วริยา ดั่งน้อย*

(วันรับบทความ: 29 มีนาคม 2562, วันแก้ไขบทความ: 8 กรกฎาคม 2562, วันตอบรับบทความ: 12 กรกฎาคม 2562)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวต่อต้านการทำเหมืองแร่ในด้านเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลวิธี กระบวนการและปัญหาของการจัดระดมทรัพยากรของขบวนการเคลื่อนไหว ตลอดจนมุมมองของกลุ่มต่าง ๆ ต่อวิธีการหรือการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้น บนฐานคิดของเศรษฐศาสตร์การเมืองแนววิพากษ์ ผลการศึกษาพบว่า 1) เป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลวิธี ในการต่อสู้คัดค้านเป็นยุทธศาสตร์แบบค่อยเป็นค่อยไป หัวใจสำคัญคือ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชน โดยการให้ข้อมูลข่าวสารกับประชาชนในพื้นที่ กรอบการเคลื่อนไหวในการต่อสู้คัดค้านคือ “คนหนองไผ่ไม่เอาเหมืองแร่” และ “สำนักรักบ้านเกิด” เพื่อปกป้องและป้องกันพื้นที่ของประชาชน 2) กระบวนการและปัญหาจัดระดมทรัพยากรเป็นการสร้างเครือข่ายโดยอาศัยความสัมพันธ์แบบเครือญาติ สมาชิกในชุมชนเป็นหลัก มีลักษณะไม่เป็นทางการ มีการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่ (กลุ่มคนเพชรบูรณ์ไม่เอาเหมืองแร่) และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลโดยใช้สื่อโซเชียลมีเดีย โดยปัญหาของการจัดการทรัพยากรนั้นไม่ได้มีการระดมทรัพยากรอย่างเป็นทางการส่วนใหญ่เป็นการสร้างความรู้ให้แก่ประชาชน 3) มุมมองของกลุ่มที่มีต่อการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่รัฐต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ได้รับผลกระทบทั้งเชิงบวกและเชิงลบจากโครงการของรัฐในการพัฒนาเศรษฐกิจที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจริงจังในทุกกระบวนการ หากแต่ยังมีการเคลื่อนไหวของอีกฝ่ายในพื้นที่ของกลุ่มทุน การเคลื่อนไหวของก็จะดำเนินการเคลื่อนไหวจนกว่าบรรลุผล นั่นคือการไม่ให้เหมืองแร่เข้ามาดำเนินในทุกกิจกรรมและไม่ให้เกิดเหมืองแร่ขึ้นในพื้นที่อย่างแน่นอน ข้อค้นพบในการศึกษา การเคลื่อนไหวของกลุ่มเป็นการปกป้องต่อสู้จากคนข้างในพื้นที่ และการเมืองภาคประชาชนในลักษณะการกระจายกลยุทธ์จากกลุ่มการถ่ายทอดกลุ่มเพื่อเกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม และการขุดเจาะทรัพยากรใต้ดินในพื้นที่ เป็นทุนนิยมแบบขุดเจาะ เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่อยู่ใต้ดิน

คำสำคัญ: นิเวศวิทยาการเมือง, ความขัดแย้งและการต่อต้าน, ขบวนการเคลื่อนไหว, เหมืองแร่

* นิสิตบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาเอก หลักสูตรรัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา (Email: ruch_9474@hotmail.com)

Political Ecology of Conflict and Resistance to Mining of Social Movements

Variya Doungnoi^{*}

(Received Date: March 29, 2019, Revised Date: July 8, 2019, Accepted Date: July 12, 2019)

Abstract

The research methodology adopted for the thesis in qualitative with the main objective to study the goals, strategies, processes and problems resources of mobilization process. And a perspective of social movement on a solution to the problems. Under concept of critical political economy Research finding indicate that dominant of the goals, strategies, tactics of fighting, opposition is a gradual strategy. 1) The key build immunity for the people, by providing information to people in the area. The frame of movement in the fight against is *"People in Nong Phai distric do not take the mining"* and *"Homeland Realization"* to protect and protect public area. 2) Processes and problems, mobilize resources to create a network based on kinship relationships Main member of the Community Unofficial here are various activities in the area (Phetchabun people do not take mining) and exchange of information using social media. The problem of resource management does not have to mobilize official resource to learning and creates awareness for the people. 3) Group view towards finding solution to the problem in the area, the state must pay attention to the participation of people who have to be affected both positively and negatively from government programs in economic development caused by serious and serious and sincere public participation in all process. If there is still movement will continue in motion until achieving that is, not allowing the mines to carry out all activities and happen in the mining area. Topic of finding indicate that social movement of to protect the fight from the mining area. And the politics of the people in the political distribution strategy from the group to the group for social movement. And drilling of underground space resources in a drilling capitalism in order to acquire resources that are underground.

Keywords: Political Ecology, Conflict and Resistance, Social Movement, Mining

^{*} Graduate students, Doctoral in Politics and Politics Management Program Faculty of Political Science and Law, Burapha University (Email: ruch_9474@hotmail.com)

1. บทนำ

บทความนี้เป็นการอธิบายถึงการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ปรากฏในสังคมไทย ซึ่งมีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนี้มีพัฒนาการตามการเปลี่ยนแปลงตามบริบททางสังคม ดังเช่นงานของ ธเนศ มรรคาสกุล (2557) ที่ได้เสนอว่า ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนรูปแบบลักษณะที่แตกต่างจากอดีตโดยมีจุดร่วมกันที่สำคัญ นั่นคือการแสดงออกของขบวนการทางสังคมเป็นเชิงสัญลักษณ์ และเน้นสันติวิธีมากขึ้น เพื่อหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้ากับอำนาจของอีกฝ่ายโดยตรงและหรือแม้กระทั่งกระบวนการจัดรูปแบบของการเคลื่อนไหวทางสังคมที่ใช้ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมในระยะสั้นเน้นรูปแบบที่สนุกสนาน เพื่อเป็นการสร้างความผ่อนคลายของการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแต่ยังคงดำเนินการขับเคลื่อนกลุ่มอยู่ในกรอบหรือประเด็นของกลุ่มที่ใช้ในการขับเคลื่อนของกลุ่มต่อผู้ขึ้น ๆ หากมีปรากฏการณ์ของการเคลื่อนไหวทางสังคมเกิดขึ้นในสังคมนั้นเป็นการแสดงให้เห็นว่าของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการพัฒนาของภาครัฐที่มีต่อการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นต่าง ๆ โดยผ่านการใช้อำนาจที่มีของรัฐและการใช้อำนาจของรัฐ (กลไกการใช้อำนาจของชนชั้นนำ) จะสังเกตได้ว่าประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐอย่างแท้จริง นับตั้งแต่ในอดีตทำให้การพัฒนาของรัฐในรูปแบบของโครงการพัฒนาต่าง ๆ นับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนับเป็นระยะเวลาหลายทศวรรษที่ผ่านมาทำให้การต่อสู้ของประชาชนมีลักษณะเป็นระบบมากและทิศทางมากขึ้น จากการยึดหลักการ “ความยุติธรรมทางนิเวศ” (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2543: 164) หลักการดังกล่าวจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาของรัฐที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของแต่ละท้องถิ่น ที่รัฐอนุญาตให้กลุ่มทุนต่าง ๆ เข้าไปดำเนินการโครงการพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ โดยการอ้างความชอบธรรมว่าเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจและจะส่งผลต่อการพัฒนาสังคมและประเทศ

เมื่อมีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ต่าง ๆ ภายในประเทศ โดยผ่านการใช้อำนาจของรัฐโดยอาศัยเพียงคำว่าพัฒนาบนความชอบธรรมในการใช้อำนาจเพื่อพัฒนาประเทศ โดยไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชน หรือสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เกิดขึ้น แต่มันอาจเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อที่จะเกิดขึ้นในระยะยาวของประชาชน เช่น ปัญหาทางด้านสุขภาพ ปัญหาทางด้านพื้นที่ทำกินหรือสิ่งที่รัฐสร้างมายาคติที่สวองามขึ้น เพื่อในการครอบงำทางความคิด หรือสร้างเพียงแต่สิ่งสวองามผ่านการสร้างภาพมโนทัศน์ให้กับประชาชน แต่เมื่อเกิดปัญหาระหว่างรัฐกับประชาชนจากการดำเนินผ่านนโยบายสาธารณะหรือโครงการพัฒนาของรัฐ ก็จะอ้างเหตุผลด้วยความชอบธรรมผ่านอำนาจของตนเองว่ามีกระบวนการขั้นตอนที่ถูกต้องเสมอ จึงทำให้เกิดปัญหาของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่าง “รัฐ” กับ “ประชาชน” นั้นปรากฏให้เห็นในสังคมไทยนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะของการเคลื่อนไหวในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันไป ทำให้เกิดขบวนการการลุกขึ้นสู้ของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐนั้น ๆ โดยการต่อสู้

แบบสันตวิวิธีหรือในรูปแบบเท่าที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นสามารถทำได้โดยอาจผ่านความเชื่อ วิถีชีวิต วัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่

การทำเหมืองแร่เป็นอุตสาหกรรมพื้นฐานอีกหนึ่งประเภทที่รัฐใช้เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรธรณี (Geological resource) ทั้งแหล่งแร่ แหล่งหิน และแหล่งเชื้อเพลิง พลังงานที่ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญในการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ การทำเหมืองแร่จัดเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในอดีตนั้นจึงเกิดขึ้นตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์จากการหาแร่มาถลุงใช้ในครัวเรือนและขยายการผลิตเป็นเชิงอุตสาหกรรมมากขึ้น ตั้งแต่ยุคโรมันในยุโรป รวมทั้งในประเทศไทยที่มีการทำอุตสาหกรรมเหมืองแร่ก็ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของชุมชนบริเวณรอบเหมืองแร่ ตลอดจนระบบนิเวศทางวัฒนธรรมของชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ในอดีตที่ผ่านมา ประเทศประสบปัญหาของผลกระทบที่ถูกผลิตซ้ำที่เกิดจากการทำเหมืองแร่โลหะ เช่น โรงงานแต่งแร่ตะกั่วในจังหวัดกาญจนบุรี การปนเปื้อนแคดเมียมในนาข้าวจากการทำเหมืองแร่สังกะสีในจังหวัดตาก และปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการประกอบกิจการเหมือง และโรงแต่งแร่ทองคำในจังหวัดพิจิตร เพชรบูรณ์ และเลย ซึ่งกิจกรรมเหมืองแร่เหล่านี้ยังคงดำเนินการในปัจจุบัน (จักรพันธ์ สุทธิรัตน์, 2558: 2-3) จะเห็นได้ว่าหากพิจารณาปัญหาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในการประกอบกิจการเหมืองแร่ และโรงแต่งแร่ทองคำในจังหวัดพิจิตร โดยมีเขตติดต่ออีกสองจังหวัด คือ จังหวัดเพชรบูรณ์ และมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้อำนาจของรัฐในการอนุญาตให้กลุ่มทุนข้ามชาติเข้ามาสำรวจ และดำเนินการกิจการอุตสาหกรรมเหมืองแร่ในเขตพื้นที่จังหวัดพิจิตรและเขตพื้นที่ติดต่อ และกลุ่มทุนยังพยายามขยายพื้นที่ในการเข้าไปขอสำรวจเหมืองแร่ในจังหวัดเพชรบูรณ์ ในเขตอำเภอหนองไผ่ อำเภอบึงสามพัน อำเภอวิเชียรบุรี สถานการณ์ในปัจจุบัน กลุ่มทุนพยายามเข้าพื้นที่โดยขอเข้าสำรวจในพื้นที่อำเภอบึงสามพัน โดยผ่านกลุ่มคนที่มีอำนาจในท้องถิ่นในการผลักดันในการเข้าสำรวจสายแร่ในพื้นที่ดังที่ปรากฏเป็นข่าวในสื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดการลุกขึ้นสู้ของประชาชนที่รวมกลุ่มกันในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ทองคำที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่าง ๆ โดยการสร้างสัญลักษณ์ วาทกรรม ในการต่อสู้ของกลุ่มเพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะ และการรักษาพื้นที่ทางทรัพยากรของตนเองให้กับคนรุ่นต่อไป

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาเกี่ยวกับประเด็นเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลวิธีของการรวมกลุ่มต่อสู้คัดค้าน มีปัจจัย/แรงจูงใจในการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางสังคม และเมื่อมีการรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวประเด็นในการต่อสู้นั้นมีกระบวนการจัดระดมทรัพยากรในการเคลื่อนไหวอย่างไร ในกระบวนการจัดระดมทรัพยากรนั้นมีปัญหาในการระดมทรัพยากรหรือไม่อย่างไร และในมุมมองของกลุ่มนั้นมีการแสวงหาทางออกของปัญหานั้นอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่กลุ่มมีมุมมองอย่างไรกับสถานการณ์ที่เกิด และมีองกลุ่มเป็นอย่างไร กลุ่มมีความคิดเห็นอย่างไรในการหาทางออก/ วิธีการในการแก้ปัญหาที่สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่กลุ่มมีมุมมอง ความคิดเห็นอย่างไรคือสถานการณ์ ประเด็น

คำถามดังกล่าวนี้ จึงทำให้เป็นประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา เกี่ยวกับ “นิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยความขัดแย้งและการต่อต้านการทำเหมืองแร่ของค่าของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม” โดยใช้พื้นที่หลักในการศึกษาของกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดเพชรบูรณ์ที่กำลังเกิดสถานการณ์ในปัจจุบันในการรวมตัวกันของกลุ่มประชาชนที่มีผลมาจากการเข้ามาสำรวจของกลุ่มทุน และนอกจากนี้ ผู้วิจัยยังคงให้ความสำคัญกับกลุ่มเครือข่ายอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

2. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลวิธีของกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดพิจิตรและจังหวัดเพชรบูรณ์
- 2) เพื่อศึกษากระบวนการและปัญหาการระดมทรัพยากรของการรวมกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดพิจิตรและจังหวัดเพชรบูรณ์
- 3) เพื่อศึกษามุมมองของกลุ่มที่มีต่อวิธีการหรือการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นใน การต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดพิจิตรและจังหวัดเพชรบูรณ์

3. การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในเชิงนามธรรมและรูปธรรมมาใช้ในการวางฐานกรอบแนวคิดในการศึกษาและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในการศึกษา โดยแนวคิดแรกที่เป็นฐานในการศึกษา คือ แนวคิดเกี่ยวกับนิเวศวิทยาการเมือง (Political Ecology concept) เป็นแนวคิดที่มองถึงความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจและสังคม โดยมองว่าการผลิตและการบริโภคเป็นวิถีทางเศรษฐกิจเพื่อรับใช้สังคมของกลุ่มชนในระบบเมือง ดังนั้นเศรษฐศาสตร์การเมืองจึงทำการวิพากษ์เศรษฐกิจสมัยใหม่ที่เน้นในเรื่องของการขยายตัวทางธุรกิจมากเกินไปจนล้มเป้าหมายที่สำคัญของชีวิตมนุษย์และยังมีส่วนสนับสนุนสังคมที่เน้นการแสวงหาประโยชน์วัตถุและการค้าระบบที่เน้นการสะสมในเรื่องของทรัพย์สิน ผลกระทบเหล่านี้มีส่วนทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติและชีวิตของคนทำงานส่วนใหญ่ ซึ่งหลักการของเศรษฐศาสตร์การเมืองให้ความสำคัญและเน้นไปที่ระบบโครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมีผลกระทบต่อโลกธรรมชาติและโลกชีวิตของมนุษย์เพื่อปลดปล่อยพื้นที่ชีวิตของมนุษย์ ดังที่ ปรีชา เปี่ยมพงศ์-สานต์ (2557: 125-126) กล่าวไว้ว่าในต้นศตวรรษที่ 21 มีนักนิเวศวิทยาการเมืองที่สำคัญ คือ J. P. Clark ที่กล่าวไว้ว่ามีปัจจัยหลักสองประการที่กระตุ้นให้ผู้คนหันมาสนใจสิ่งที่เรียกว่า “นิเวศวิทยาการเมือง” มากขึ้น นั่นคือ วิกฤติการณ์ทางสิ่งแวดล้อมโลกและความรุนแรงของปัญหาของภูมิอากาศ การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ และการเคลื่อนไหวสีเขียวของกลุ่มคนหลากหลายของคนทั่วโลกที่ต่อต้านการทำลายล้างระบบ

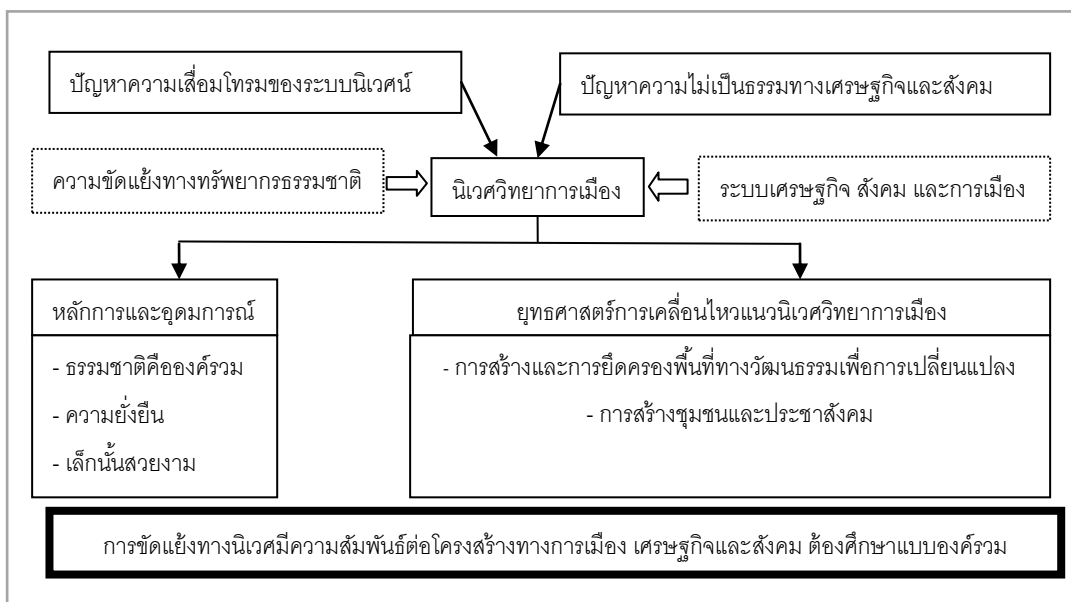
นิเวศ รวมไปถึงการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม (environmental justice movement) และในขณะเดียวกัน “การเมืองสิ่งแวดล้อม” (environmental politics) ได้กลายเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมมากขึ้น องค์การต่าง ๆ เริ่มแปรสภาพเป็นกลุ่มการเมืองสีเขียว (green politics) ที่พยายามเข้าไปมีอิทธิพลเกี่ยวกับการวางนโยบายสาธารณะ

นิเวศวิทยาการเมืองได้วิเคราะห์อย่างกว้างขวางในเรื่องของความขัดแย้งในการแบ่งทรัพยากรทางเศรษฐกิจ (economy distributional conflicts) สามารถทำให้เห็นถึงภาพที่ชัดเจนเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมทางชนชั้นและความขัดแย้งของชนชั้นที่เกิดขึ้นในระบบทุนนิยม ในการวิเคราะห์แนวนี้เป็นผลงานของนักวิชาการในกลุ่มของมาร์กซิสต์ เป็นการวิเคราะห์ที่เน้นเน้นในเรื่องของมิติทางด้านเศรษฐกิจ และยังไม่เข้าไปถึงในเรื่องของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรทางธรรมชาติ ซึ่งก็ยิ่งยึดติดกับปรัชญาพื้นฐานของลัทธิมาร์กซิสต์ที่ยึดถือผลประโยชน์ของมนุษย์เป็นศูนย์กลางหรือพูดได้ง่าย ๆ ว่าเห็นมนุษย์สำคัญกว่าธรรมชาตินั่นเอง (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2545: 47) ในการปรับเปลี่ยนทางความคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองมีนักวิชาการได้พัฒนาแนวคิดทฤษฎีใหม่ขึ้นมาอีกคือ นิเวศวิทยาการเมือง ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่ทำให้ผลงานของนักมานุษยวิทยา-สังคมวิทยาที่พยายามมองปัญหาการช่วงชิงทรัพยากรดินน้ำป่าจนกลายเป็นความขัดแย้งทางนิเวศทางการเมืองระหว่างกลุ่มคนต่าง ๆ ในลาตินอเมริกา โดยวัตถุประสงค์หลักประการหนึ่งของนิเวศวิทยาการเมือง คือต้องการวิเคราะห์ความขัดแย้งทางนิเวศ อันเกิดจากการครอบครอง การแบ่ง การใช้ การจัดสรรทรัพยากรทางธรรมชาติ ความขัดแย้งนี้เป็นเรื่องของความไม่เท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำของกลุ่มคนในสังคม เช่น ความไม่เท่าเทียมกันในการถือครองคนกลุ่มหนึ่งที่มีที่ดินมากมาย แต่ในส่วนของชาวนาชาวไร่ไม่มีอะไรเลยต้องเป็นคนไร้ที่ดินไปตลอดกาล เมื่อเป็นเช่นนี้เมื่อมาถึงจุดหนึ่งผู้ไร้ที่ดินก็ต้องเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้มีการปฏิรูปที่ดินเกิดขึ้น แต่ถ้าเมื่อใดที่เงื่อนไขทางการเมืองไม่เปิดโอกาสให้มีการปฏิรูปที่ดินในระยะข้างหน้าความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดินก็ต้องเกิดขึ้นอย่างรุนแรงจนกลายเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ สามารถสรุปได้ดังภาพที่ 1

แนวคิดทฤษฎีที่สองที่ใช้ในการศึกษาคือทฤษฎีทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง (Conflict Theory) เป็นแนวความคิดที่มีข้อสมมุติฐานว่า พฤติกรรมของสังคมสามารถเข้าใจได้จากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มและบุคคลต่าง ๆ เพราะการแข่งขันกันในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่มีค่าและหายาก มีนักสังคมวิทยาหลายท่านที่ใช้ทฤษฎีความขัดแย้งอธิบายการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ผู้วิจัยนำเสนอหลักการของนักวิชาการต่าง ๆ ได้ อาทิ แนวคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ (Marx, 1967: 728-750) มองว่า ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน เป็นกฎพื้นฐานของชีวิตเป็นสภาพปกติของสังคม โดยความขัดแย้งเริ่มที่เศรษฐกิจซึ่งหลีกเลี่ยงได้ยาก ความขัดแย้งมี 2 ลักษณะ ประกอบด้วยชนชั้นที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ และชนชั้นที่มีอำนาจและเป็นเจ้าของทรัพย์สิน มาร์กซ์มีความเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงของทุกสังคมจะมีขั้นตอนของการพัฒนา 5 ขั้นตอน โดยแต่ละขั้นจะมีวิธีการผลิต (mode of production) ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของอำนาจของการผลิต (forces

of production) ได้แก่ การจัดการด้านแรงงาน ที่ดิน ทุน และเทคโนโลยี กับความสัมพันธ์ทางสังคมของการผลิต (social relation of production) ได้แก่ เจ้าของปัจจัยการผลิต และคนงานที่ทำหน้าที่ผลิตแต่ในระบบการผลิต แต่ละระบบจะมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตกับผู้ใช้แรงงานในการผลิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่เป็นโครงสร้างส่วนกลางของสังคม (substructure) และเมื่อโครงสร้างมีการเปลี่ยนแปลงจะมีผลทำให้เกิดการผันแปร และเปลี่ยนแปลงต่อโครงสร้างส่วนบนของสังคม (super structure) เป็นสถาบันทางสังคม เช่น รัฐบาล ครอบครัว การศึกษา ศาสนา ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม

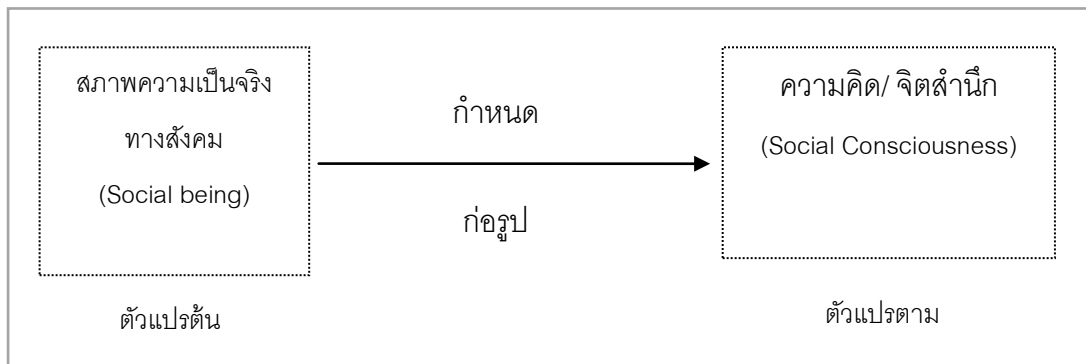
ภาพที่ 1 แนวคิด ความหมาย หลักการและอุดมการณ์ของนิเวศวิทยาการเมือง

ที่มา : ผู้วิจัย

โดยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ เป็นการต่อสู้กันระหว่างชนชั้นในสังคม โดยใช้แนวคิดวิภาษวิธี (Dialectical) ที่เริ่มจากการกระทำ (thesis) เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการกระทำและเกิดการกระทำ (antithesis) แบบใหม่ (synthesis) ตามมา โดยมาร์กซ์เสนอฐานคิดพื้นฐานไว้ว่า (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 50) ความรู้/ ความคิด/ ความเข้าใจของมนุษย์ล้วนแล้วแต่มี "ที่มาและที่ไป" โดยเฉพาะความรู้เรื่อง "ที่มาของความรู้" นั้นจะมีสองลักษณะ คือ มิติเชิงประวัติศาสตร์ (historical) ที่มีฐานคิดว่าสิ่งที่เราคิดอาจมาจากมรดกตกทอดของบรรพบุรุษทางปัญญา และมิติเชิงสังคม (social aspect) ที่ยึดโยงฐานคิดที่ว่า วิถีคิดของมนุษย์จะก่อตัวมาจากบริบทของสังคมขณะนั้น และอาจย้อนกลับไปตีอิทธิพลต่อสังคมตามหลักวิภาษวิธี (dialectic) โดยสามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับการกระทำในทัศนะของมาร์กซ์ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดกับการกระทำในทัศนะของมาร์กซ์

ที่มา: กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2553: 53

นอกจากนี้ Lewis A. Coser (1956: 40) มองว่า ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ไม่มีกลุ่มทางสังคมกลุ่มใดที่มีความสมานสามัคคีอย่างสมบูรณ์ ความขัดแย้งเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์ ที่สามารถแก้ปัญหาความแตกแยกและทำให้เกิดความสามัคคีภายในกลุ่มได้ เพราะในกลุ่มมีทั้งความเป็นมิตรและความเป็นศัตรู ความขัดแย้งเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม หากสมาชิกในสังคมเกิดความไม่พึงพอใจต่อสภาพสังคมที่เขาอยู่ เขาจะพยายามทำการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์นั้นให้เป็นที่พอใจตามเป้าหมาย นอกจากนี้ ความขัดแย้งยังสามารถทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มลดความเป็นปรปักษ์ พัฒนาความซับซ้อนของโครงสร้างกลุ่มในด้านความขัดแย้งและร่วมมือ และสร้างความแปลกแยกกับกลุ่มต่าง ๆ

ในส่วนของแนวคิดที่ว่าด้วยการต่อต้าน (Resistance concept) เป็นแนวคิดที่ว่าด้วยการขัดขืนต่อต้านดำรงอยู่ควบคู่กับแนวคิดอื่น ๆ ทางรัฐศาสตร์ อาทิ อำนาจอธิปไตย ประชาชน และความเป็นพลเมืองมาช้านาน เช่น การขัดขืนต่อต้านผู้มีอำนาจของโสเครตีสที่จะปฏิเสธในการที่จะหลบหนีและยอมรับโทษประหารชีวิตด้วยการดื่มยาพิษถือเป็นการอารยะขัดขืนอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม Etienne de la Boetie (2006: 129) ยังนำเสนอแนวคิดไว้ว่าท่ามกลางหมู่คนที่ยอมจำนนต่อการกดขี่ด้วยความสมัครใจนั้นย่อมมีมนุษย์ “ผู้เลี้ยงไม่เชื่อง (ไม่ยอมจำนน)” “ต่อให้อิสรภาพจะสูญสิ้นไปจากโลก พวกเขา ก็จะสรรค์สร้างมันขึ้นมาใหม่” สำหรับแนวทางการขัดขืนต่อสู้ของเดอลาโบตี มองว่าอำนาจของผู้ปกครองเผด็จการหรือกษัตริย์ที่ ใช้ออวางอยู่บนการยินยอมและแรงสนับสนุนของมวลชนผู้ถูกปกครอง เขาจึงนำเสนอแนวทางการล้มอำนาจเจ้าผู้ปกครอง ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นต้นกำเนิดของแนวคิดที่ว่าด้วยการอารยะขัดขืน เดอลาโบตีถือเป็นนักคิดรุ่นแรก ๆ ที่ริเริ่มพัฒนาไม่เพียงแต่ความคิดว่าด้วยการขัดขืนต่อต้านของคนทั่วไปอย่างเป็นระบบ หากแต่ยังรวมถึงทฤษฎีว่าด้วยสถานะและอำนาจของผู้ปกครองที่เชื่อมโยงสัมพันธ์อย่างแยกไม่ออกกับอำนาจของประชาชนผู้ถูกปกครอง ต่อมานักคิดสายสัญญาประชาคมรุ่นต่อ ๆ มาโดยเฉพาะยุคแสงสว่างทางปัญญา เช่น Brutus, Althusius และ John Locke ต่างให้สิทธิความชอบธรรมต่อการลุกฮือขึ้นโค่นล้มผู้ปกครองที่ละเมิดอำนาจของ

ประชาชน ด้วยเหตุผลที่ว่าแท้ที่จริงแล้วอำนาจสูงสุดในการสถาปนาและปกครองรัฐ หรือที่เรียกว่า “อำนาจอธิปไตย” เป็นของประชาชน ผู้ปกครองใช้อำนาจผ่านการยินยอมของประชาชน ดังนั้น ประชาชนจึงมีสิทธิถอดถอนการยินยอม หรือนำไปสู่การขัดขืนต่อต้านผู้ปกครองได้ โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ขึ้นสู่อำนาจโดยปราศจากการยินยอมของประชาชน ไม่ว่าจะด้วยการสืบสายเลือดใช้กำลังเข้ายึดครองหรือการใช้ความรุนแรงบังคับ ชูเชิญให้เชื่อฟัง ยิ่งเวลาผ่านไปและแนวคิดทฤษฎีได้รับการพัฒนามากขึ้น จากทฤษฎีที่ใช้อธิบายการขัดขืนต่อต้านก็กลายมาเป็นทฤษฎีว่าด้วยการปฏิบัติเพื่อการปลดปล่อยด้วยการใช้อาวุธ ควบคู่ไปกับประวัติศาสตร์การต่อสู้ของมวลชนที่ถูกกดขี่ ทั้งการปฏิวัติฝรั่งเศส อเมริกา เฮติ และการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ

ประเด็นน่าสังเกตนั้นก็คือการขัดขืนต่อต้านโดยคนธรรมดาถูกแทนที่ด้วยขบวนการเคลื่อนไหวขนาดใหญ่ที่มีผู้นำ โครงสร้างองค์กร แผนการ และรูปแบบการต่อสู้ที่ชัดเจน นักคิดสายมาร์กซิสต์ต่างเน้นย้ำถึงความจำเป็นของขบวนการต่อสู้ที่ต้องมีการนำอย่างเป็นระบบไม่ว่าจะผ่านพรรคการเมือง กลุ่มปัญญาชน หรือชนชั้นกรรมาชีพ ทฤษฎีว่าด้วยการปฏิบัติ ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับการต่อต้านแสดงให้เห็นถึงการลุกขึ้นสู้ของประชาชนที่อยู่ภายใต้อำนาจทางการเมืองของผู้ปกครองแบบลู่แก่อำนาจโดยไม่มีขอบธรรม ทำให้เกิดการกดขี่และความขัดแย้งขึ้นในที่สุด ดังนั้น การต่อต้านหรือการลุกขึ้นสู้ของประชาชนมาอย่างยาวนานนับตั้งแต่ในอดีต และแน่นอนว่ายังคงมีการปรากฏให้เห็นในสังคมยุคปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง นั้นย่อมแสดงให้เห็นว่าการใช้อำนาจทางการเมืองและการต่อต้านที่อยู่ควบคู่กันอย่างยาวนาน

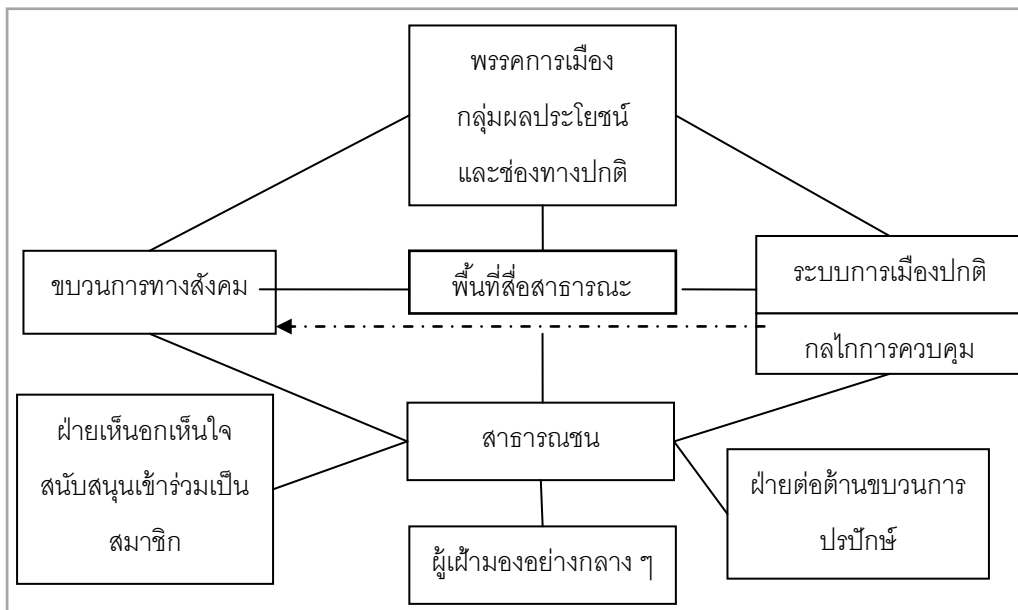
ต่อมาคือแนวคิดที่ว่าด้วยขบวนการทางสังคม (Social movement concept) ของ Charles Tilly (2004: 3) ที่ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคมในช่วงปี พ.ศ. 2311-2547 (ค.ศ. 1768-2004) แสดงให้เห็นว่า การเมืองในยุคนี้ต้องมีความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ เพราะประวัติศาสตร์ช่วยอธิบายว่าทำไมการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงรวมคุณสมบัติที่สำคัญบางอย่างไว้ (ตัวอย่างเช่น การเดินขบวนตามระเบียบวินัย) ที่แยกการเคลื่อนไหวทางสังคมออกจากการเมืองประเภทอื่น เพราะประวัติศาสตร์ยังช่วยระบุถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการดำเนินการเคลื่อนไหวทางสังคม (ตัวอย่าง เช่น การเกิดขึ้นของพนักงานมืออาชีพที่ได้รับเงินทุนและองค์กรที่เชี่ยวชาญในการแสวงหาโปรแกรมการเคลื่อนไหวทางสังคม) และยังทำให้เราย้ำเตือนถึงความเป็นไปได้ของการเปลี่ยนแปลงใหม่ในอนาคต

การเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นขบวนการเรียกร้องของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่ต้องเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่ตนปรารถนา โดยกลุ่มคนจำนวนหนึ่งอาจมีนับพันหรือนับหมื่น ได้เข้าร่วมเรียกร้องโดยมีการจัดระเบียบทางสังคมอย่างหลวม ๆ ซึ่งแต่ละกลุ่มอาจมีระดับของการมีส่วนร่วมแตกต่างกันลักษณะร่วมบางประการของการเคลื่อนไหวทางสังคมคือ ผู้เข้าร่วมเคลื่อนไหวมีจุดมุ่งหมายที่แน่ชัด และมีความตั้งใจที่จะทำการเปลี่ยนแปลง โดยมีอุดมการณ์ร่วมกันว่าการเคลื่อนไหว จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมในทิศทางที่ตนปรารถนา เช่นตัวอย่าง การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องของกลุ่มสมัชชาคนจนที่เกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ ได้เคลื่อนไหว

เพื่อเรียกร้องให้รัฐ ชดเชยความสูญเสียที่เกิดขึ้นกับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายรัฐ จำนวน 16 กรณี ปัญหาการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องของกลุ่มสมัชชาคนจน เป็นการเข้าร่วมของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความเชื่อร่วมกันว่า ความเดือดร้อนที่ชาวบ้านได้รับนี้เป็นผลจากนโยบายรัฐบาลที่ไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรได้อย่างเป็นธรรม โดยกลุ่มผู้เคลื่อนไหวเรียกร้องจะแต่งตั้งตัวแทนหรือแกนนำในการเคลื่อนไหวเพื่อการเจรจาต่อรอง และถือเป็นลักษณะของการเคลื่อนไหวทางสังคมจึงมีกระบวนการเกิดขึ้นทีละขั้นตอน จนนำไปสู่การเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องกล่าวคือ สภาพการณ์ทางสังคมในขณะนั้น ทำให้กลุ่มผู้เคลื่อนไหวเรียกร้องรู้สึกคับแค้น (strains) เนื่องจากไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการเลือกปฏิบัติ เช่น เกิดการเอารัดเอาเปรียบ เมื่อความรู้สึกเช่นนี้เกิดขึ้นกับผู้คนจำนวนมาก ก็นำไปสู่ความเชื่อ (beliefs) ร่วมกันว่าเป็นปัญหาและควรจัดการแก้ไข หากการพูดคุย ประเด็นดังกล่าวขยายไปสู่วงกว้าง และเพิ่มจำนวนคนที่สนับสนุนมากขึ้น (support) จะนำไปสู่การระดมทรัพยากรเพื่อการจัดองค์กร (mobilization) โดยระดมทั้งคน เงิน และอื่น ๆ รวมทั้งผู้เผยแพร่ประชาสัมพันธ์จนทำให้ผู้สนับสนุนเกิดจินตนาการว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้เลวร้าย และต้องการการเปลี่ยนแปลง ในขั้นนี้จะมีการจัดระเบียบองค์กร (organization) โดยมีองค์กรต่าง ๆ เข้าร่วมและแต่ละองค์กรอาจมีกลยุทธ์หรือเป้าหมายเฉพาะ แต่มีการประสานงานและอุดมการณ์ร่วมกันเมื่อพัฒนาไปสู่การจัดการองค์กรร่วมกันแล้ว จะมีการพัฒนากลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติการ เพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เมื่อการปฏิบัติการเกิดขึ้น กลุ่มผู้สูญเสียประโยชน์ก็พยายามจะสลายการเคลื่อนไหวด้วยวิธีการต่าง ๆ

นอกจากนี้ Tilly (2004: 5) ยังได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขบวนการทางสังคมที่มาจากการสังเคราะห์นวัตกรรมสามองค์ประกอบด้วย หนึ่ง ความพยายามจัดระเบียบสาธารณะอย่างยั่งยืน เพื่อเรียกร้องโดยรวมในหน่วยงานเพื่อไปสู่เป้าหมาย สอง การรวมตัวกันของการดำเนินการทางการเมืองในรูปแบบการจัดตั้งสมาคมเพื่อวัตถุประสงค์พิเศษและพันธมิตร และสาม ผู้เข้าร่วมประชุมเป็นตัวแทนสาธารณะในลักษณะตามหลักของ WUNC อันได้แก่ ความคุณค่า (Worthiness) ความสามัคคีหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Unity) หมายเลขสมาชิก (Numbers) และความมุ่งมั่น (Commitment) (WUNC display) การเคลื่อนไหวทางสังคมมีการทับซ้อนกับปรากฏการณ์ทางการเมืองอื่น ๆ เช่นกิจกรรมสหภาพแรงงาน และแคมเปญการเลือกตั้ง ในช่วงศตวรรษที่ 20 ที่มีจุดประสงค์พิเศษและการรวมตัวกันเป็นกลุ่มได้เริ่มทำงานทางการเมืองที่หลากหลายทั่วโลก แต่การบูรณาการการแสดงเหล่านี้ส่วนใหญ่หรือทั้งหมดในแคมเปญที่ยั่งยืนเป็นการชี้ให้เห็นถึงการเคลื่อนไหวทางสังคมจากการเมืองอื่น ๆ การเคลื่อนไหวดังกล่าวเป็นการแสดงออกบนพื้นที่สาธารณะของขบวนการทางสังคมตามทัศนะของปราสาท ปันตบแต่ง (2552: 167) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 แสดงพื้นที่ทางการเมืองของขบวนการทางสังคม

ที่มา: ประชาส ปันตบแต่ง, 2552: 167

แนวคิดสุดท้ายเกี่ยวกับกรอบความคิด (Framing theory) ของ David A. Snow (2004: 384) ที่ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับมุมมองของความหมายของกรอบ (frames) เป็นรากฐานของการปฏิบัติเพื่อให้เกิดสัญลักษณ์ในการสร้างการตีความหมายอย่างอัตโนมัติ และสื่อความหมายผ่านการโต้ตอบในการเคลื่อนไหวทางสังคมนับตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1980 และมุ่งให้ความหมายในการเข้ามามีส่วนร่วมหรือเข้าร่วมในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อผลประโยชน์ของการเคลื่อนไหวทางสังคม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการกำหนดกรอบนั้นมีส่วนสำคัญในการทำให้ขบวนการทางสังคมมีการเคลื่อนไหวไปยังเป้าหมายของขบวนการทางสังคมไทย ดังที่ได้นำเสนอกรอบในการสื่อสารนั้นมีมาตรฐานการวัดที่น่าสนใจมักจะจะเป็นทำตามขั้นตอนดังเช่นแนวคิดของ Denis Chong และ James N. Druckman (2007: 106) ดังนี้

ขั้นตอนแรก ให้ระบุปัญหาหรือเหตุการณ์กรอบการสื่อสารที่สามารถกำหนดได้เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์เฉพาะ ตัวอย่างเช่น กรอบสำหรับการปฏิรูประบบประกันสังคม แตกต่างจากกรอบการปฏิรูปการเข้าเมือง เป็นต้น

ขั้นตอนที่สอง หากเป้าหมาย คือการเข้าใจว่ากรอบในการสื่อสารมีผลต่อสาธารณะอย่างไร ความเห็นนั้นจำเป็นต้องแยกทัศนคติที่เฉพาะเจาะจง เช่น สามารถมุ่งเน้นไปที่ทัศนคติโดยรวมต่อการปฏิรูปสวัสดิการหรืออีกทางหนึ่งคือการอ้างเหตุผลด้วยเหตุผลว่าทำไมผู้คนถึงมีความเป็นอยู่ที่ดี กรอบที่แตกต่างกันอาจรองรับแต่ละทัศนคติเหล่านี้ กรอบการกำหนดทัศนคติต่อการปฏิรูปสวัสดิการอาจรวมถึงการพิจารณาต้นทุนทางเศรษฐกิจมนุษยธรรมและปัจเจกนิยม

ขั้นตอนที่สาม ชุดของกรอบเริ่มต้นสำหรับปัญหาที่ได้รับการระบุเพื่อสร้างรูปแบบในเชิงวิชาการและวรรณกรรมที่ดีทำหน้าที่เป็นจุดเริ่มต้นที่ดี

ขั้นตอนที่สี่ เมื่อระบุกรอบในการเริ่มต้นแล้วขั้นตอนต่อไปคือเลือกแหล่งที่มาของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์เนื้อหา สิ่งเหล่านี้อาจรวมถึงการสื่อสารการสนับสนุนดังกล่าวข้างต้น (เช่นจากการเคลื่อนไหวทางสังคม) แต่โดยทั่วไปนักวิชาการจะวิเคราะห์ แหล่งที่มาของข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร เว็บไซต์ และโทรทัศน์ ดังนั้นขึ้นอยู่กับความตั้งใจของผู้ศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ใช้แนวคิดของกรอบดังกล่าว ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับกระบวนการสร้างกรอบโครงความคิดของกลุ่มเคลื่อนไหวเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ อันเป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการอธิบายในการระดมทรัพยากรในการเคลื่อนไหวของขบวนการในสังคม ไปยังปัจเจกบุคคล ดังเช่นงาน Snow, Rochford, Worden และ Benford (1988) ได้นำเสนอแนวคิดในการสร้างกรอบทางด้านกระบวนการกรอบโครงความคิด (framing process) ได้ยืนยันถึงความสำคัญของแนวคิดที่ว่า “เป็นการสร้างความหมาย หรือตีความเหตุการณ์ และสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไปในลักษณะที่มุ่งหวังเพื่อระดมผู้คนให้เข้าร่วมการสนับสนุนการเคลื่อนไหวกับขบวนการ” โดยปฏิบัติการผ่านกรอบการกระทำร่วม (collective action frame) 3 กรอบ คือ

หนึ่ง กรอบการวินิจฉัยปัญหา (diagnostic framing) หมายถึง การนิยามปัญหา (problem) รวมถึงคุณลักษณะของความผิด (blame) หรือความเป็นเหตุเป็นผล (causality) ของความเดือดร้อน (grievances) ที่เกิดขึ้นจากปัญหาสังคม เพื่อให้ขบวนการมีเป้าหมาย ในการกระทำสิ่งต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหา ซึ่งการสร้างกรอบในขั้นตอนนี้จำเป็นต้อง มีการตีความปัญหาที่เกิดขึ้นด้วย

สอง กรอบแนวทางออกปัญหา (prognostic framing) หมายถึง การเสนอทางแก้ปัญหา รวมถึงแผนการ (strategies) ยุทธวิธี (tactics) ที่มีความเป็นไปได้และเหมาะสมกับปัญหาที่ขบวนการได้นิยามเอาไว้ เพื่อให้ขบวนการประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางเอาไว้โดยทางออกของปัญหาอาจมีการนำเสนอไว้หลากหลายหนทาง

สาม กรอบการจูงใจ (motivational framing) หมายถึง การสร้างเครื่องมือต่อสู้ (arms) และคำชี้แจงเหตุผล (rationale) เพื่อใช้ในการกระทำของขบวนการ ซึ่งเครื่องมือดังกล่าวสามารถจัดเตรียมขึ้นมาจากการใช้ ถ้อยคำที่กระตุ้นจิตใจ (vocabulary of motives) ให้ประชาชนออกมากระทำการตามวิธีแก้ปัญหานั้นที่ขบวนการเสนอเอาไว้

นอกจากนี้ David A. Snow (อ้างถึงใน ประภาส ปิ่นตบแต่ง, 2552: 115) ผู้บุกเบิกทฤษฎีกรอบโครง หมายถึงแผนผังหรือแบบแผนในการตีความที่ทำให้ปัจเจกชน สามารถกำหนดที่ตั้ง รับรู้ ระบุ และจัดประเภท เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชีวิต (life space) ของพวกเขา รวมทั้งในโลกอันกว้างใหญ่มาเป็นฐานในการวิเคราะห์โดยในการนำมาวิเคราะห์ขบวนการทางสังคม กรอบโครงหลัก (master frame) หมายถึง

ปฏิสัมพันธ์ของการกระทำรวมหมู่ ซึ่งกระบวนการทางสังคมในฐานะที่เป็นตัวการกระทำ การสร้างการผลิตซ้ำ ความหมาย (meanings) ผ่านกิจกรรมการเคลื่อนไหวเพื่อตอกย้ำ ให้เกิดการเห็นด้วยกับจุดหมายของ ขบวนการ และเพื่อแสวงหาการสนับสนุนจากปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรต่าง ๆ

หัวใจสำคัญของแนวคิดการสร้างกรอบเค้าโครง คือ การมองว่าปัญหาความเดือดร้อน รวมถึง การประกอบสร้างทางสังคม (social construction) หรือการตีความสังคมใหม่ นั้นเป็นสิ่งที่ไม่ตายตัวแน่นอน แต่หากจะมีลักษณะเป็นของกระบวนการที่ผันแปรเลื่อนไหลไปตามปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งแตกต่างจาก ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่และทฤษฎีระดมทรัพยากรดั้งเดิมกรอบการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จึงเป็นการนำเอามิติ ทางวัฒนธรรมเก่าเข้ามาวิเคราะห์อีกครั้ง หากแต่ไม่ได้นำมาอธิบายในฐานะปัจจัยเชิงโครงสร้างเหมือนสำนัก คลาสสิก แต่เป็นการขยายมิติของกระบวนการการระดมทรัพยากรที่ไม่ใช่เงินแรงงานและเวลา แต่เป็น การระดมการสนับสนุนผ่านการเชื่อมโยงในมิติวัฒนธรรมความคิดและความเชื่อทัศนคติ มาใช้เป็นกรอบ การอธิบายความพยายามของนักเคลื่อนไหวในการแสวงหาหรือระดม เพื่อสร้างความโน้มเอียงทางด้าน การรับรู้ (cognitive orientation) ของปัจเจกบุคคลเพื่อให้เข้ามาสู่องค์การการเคลื่อนไหวทางสังคมโดย ความสำเร็จสามารถวัดและพิจารณาได้จากผลสะท้อนทางวัฒนธรรม (cultural resonance) ดังกรณี กระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิความเป็นพลเมืองในสหรัฐของมาร์ติน ลูเธอร์ ที่ได้นำเอาเสียงสะท้อนทาง วัฒนธรรมมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและดึงดูดใจผู้คนอย่างมีพลังโดยการหยิบยกเอามรดกทางวัฒนธรรม คลาสสิกเกี่ยวกับความหมายของเสรีภาพซึ่งเป็นความเข้าใจร่วมกันของผู้คนในสังคมและวางอยู่บนระเบียบ ทางสังคมที่ยุติธรรมและการให้การยอมรับหรือรับรองจากผู้คนที่มีความแตกต่างหลากหลายในสังคมการหยิบ เอาวัฒนธรรมดังกล่าวนี้ มาสร้างกรอบทางความคิดและยังเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงด้านมืดของวัฒนธรรม การรุกรานสิทธิเสรีภาพของบุคคล และของผู้ที่ถูกรุกรานสิทธิด้วยความสำเร็จในการระดมทั้งคนผิวดำและทาง ใต้ของคนผิวขาว

โดยสรุป แนวคิดกระบวนการการสร้างกรอบ เป็นการอธิบายกระบวนการที่ขบวนการทางสังคมให้ ความหมายพื้นที่ของการวิเคราะห์ซึ่งอยู่ที่ปฏิสัมพันธ์ของการให้ความหมายที่ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาแข่งขันกันใ นการระบุนิยามอยู่ที่มิติทางวัฒนธรรม มิติด้านจิตวิทยาและการสร้างแรงจูงใจมากกว่าทางการเมือง ดังปรากฏ ในกรณีวิเคราะห์ของทฤษฎีกระบวนการทางการเมือง หัวใจของการวิเคราะห์การเมืองของขบวนการทางสังคม ด้วยแนวคิดกระบวนการการสร้างกรอบจึงอยู่ที่ความสามารถของกระบวนการทางสังคมในการเปลี่ยนรูป ความรู้สึกคับแค้นให้กลายเป็นพลังผ่านการสร้างระบบหรือนิยามปัญหาความเดือดร้อนที่มีอยู่ในสังคม ขึ้นมาใหม่ และใช้เป็นเครื่องมือในการชักจูง เรียกร้องความสนใจ แสวงหาการสนับสนุนจากปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร ทั้งยังถูกต่อต้านขัดขวางจากมวลชนอีกกลุ่มหนึ่งที่สนับสนุนโครงการและอาจได้รับการสนับสนุน ทรัพยากรจากกลุ่มทุนเจ้าของโครงการและกลไกรัฐในระดับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้คนเข้ามามีส่วนร่วมใน

กระบวนการและจัดทำกรร่วมกัน เพื่อบรรลุจุดหมายของขบวนการรวมไปถึงการใช้เครื่องมือในการต่อสู้ ควบคุมและกำกับทางเลือกในการระบุและสร้างนิยาม ความหมายขึ้นมาแข่งขันของฝ่ายตรงข้าม ในขณะที่ แนวคิดพฤติกรรมรวมหมู่ มองว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างนำไปสู่ ความขัดแย้งทางทุนทางสังคม และการวิจารณ์เชิงเปรียบเทียบอันเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำรวมหมู่ ซึ่ง เป็นการอธิบายอย่างเป็นรูปแบบจากโครงสร้างไปสู่การกระทำ ในส่วนทฤษฎีการระดมทรัพยากรเดิมได้พัฒนา โดยชี้ให้เห็นว่าเงื่อนไขเชิงโครงสร้างเป็นสิ่งที่จำเป็นแต่ไม่เพียงพอที่จะใช้อธิบายในการประเมินความเติบโต ความสำเร็จความล้มเหลวหรือผลสะท้อนของกระบวนการทางสังคม จึงได้ขยายการอธิบายการไม่มีการระดม ทรัพยากรอย่างเป็นทางการโดยเพิ่มเงื่อนไขการเคลื่อนไหวทางสังคมหรือเงื่อนไขภายในของกระบวนการทาง สังคมในการศึกษามากขึ้น

4. วิธีการวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยแบบเศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงวิพากษ์แบบวิภาษวิธี และใช้วิธีวิทยากรอบ คำโครงของ David Snow ในการแสวงหาความรู้ใหม่อย่างเป็นกระบวนการ และความรู้ที่ได้บนหลักฐานเชิง ประจักษ์ (ชัชยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, 2555: 35) และสังคมศาสตร์แนววิพากษ์ (Critical approach) ในการ- ตีความ (Hermeneutic) ที่มีจุดยืนแบบสัมพัทธนิยม (Relativism) บนปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่โดยมีฐาน คิดในการเชื่อถึงความรู้เป็นพลังขับเคลื่อนที่มีผลต่อชีวิตของผู้คน ซึ่งเป็นกระบวนการค้นคว้าที่จะข้ามพ้น มายาคติ (myth) ไปสู่โครงสร้างเบื้องหลังที่อยู่ในโลกของความเป็นจริง การเลือกตัวอย่างในเชิงคุณภาพ (Qualitative sampling) ใช้หลักการเลือกตัวอย่างเชิงคุณภาพแบบกำหนดกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposive or purposeful sampling) เพราะจากการศึกษาและการติดตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่จังหวัดพิจิตร และเกิดปรากฏการณ์ในการต่อสู้ของประชาชนกับกลุ่มทุนเกิดขึ้น ซึ่งกลุ่มทุนยังได้ดำเนินการในการขออนุญาต ในการดำเนินการขยายพื้นที่ในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์และเป็นวงกว้างเพิ่มมากขึ้นจากพื้นที่เดิมที่เป็นเขตพื้นที่ ติดต่อกัน พื้นที่ที่ผู้วิจัยเลือกเป็นกรณีศึกษา (case study) คือ พื้นที่ในจังหวัดพิจิตร และเพชรบูรณ์เท่านั้น

5. ผลการวิจัย

ข้อค้นพบจากการศึกษาสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุปได้ ดังนี้

5.1 การศึกษาศึกษาเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลวิธีของกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ทองคำของ ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดพิจิตรและจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ในประเด็นการตั้งเป้าหมาย ยุทธศาสตร์ กลวิธีของกลุ่มสมาชิกนั้น กลุ่มได้ทำการศึกษาและวางแผนอย่างระมัดระวัง เนื่องจากการต่อสู้ ระยะยาวถึง 4 ปีอาจจะเกิดความอ่อนล้าหรือเกิดข้อมูลท่วมจนประชาชนไม่เกิดความสนใจ ดังนั้นการวาง

ยุทธศาสตร์ในการต่อสู้และยุทธวิธีในแต่ละชั้นละตอนก็เป็นเรื่องสำคัญ แต่ทั้งนี้หัวใจสำคัญก็คือการสร้าง ภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนแต่ละกลุ่มแต่ละชุมชนให้เขารู้ถึงสภาพปัญหาที่จะตามมาหากมีการเปิดเหมืองขึ้น และสารพิษโลหะหนักจะถูกปนเปื้อนหรือตกค้างนานเป็นร้อยปี และผลกระทบชุมชนที่อาจต้องล่มสลายหรือถูก โยกย้ายถิ่นฐานกันออกไป หากสามารถสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชนได้รากฐานก็จะมั่นคง ไม่ใช่แค่เพียง 4 ปี แล้ว ต่อให้ 10-20 ปีหรือตลอดไปก็ยังสู้ได้หากภูมิคุ้มกันนี้ยังอยู่ไปตลอด และก่อนการอนุมัติประทานบัตร จะต้องมีการถามว่าพื้นที่ไหนมีปัญหาหรือไม่ กลุ่มฯ จะชิงทำก่อนแม้ตอนนี้เป็นอาชญาบัตรก็จริง แต่ ชาวเพชรบูรณ์ต้องการจะสื่อให้ถึงบริษัทเหมืองแร่ว่า อย่าเข้ามาเจาะสำรวจเลย ยิ่งไปกว่านี้ไม่มีทางที่จะออก ประทานบัตรทำเหมืองได้ โดยกลุ่มจะรวบรวมรายชื่อของชาวเพชรบูรณ์ในพื้นที่ที่ไม่เห็นด้วยหรือคัดค้านเอาไป ตั้งไว้ก่อนเลย ซึ่งต่อให้มีการสำรวจและจะยื่นขอประทานบัตรขึ้นตอนที่ต้องถามประชาชนก็บอกตั้งแต่แรกว่า มี ปัญหาแน่นอน ดังนั้น จึงไม่ยอมยกบริษัทเหมืองแร่ต้องเสียเวลาหรือเสียเงินที่เพชรบูรณ์

5.2 ศึกษากระบวนการและปัญหาในการระดมทรัพยากรของกรรวมกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ ทองคำของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดพิจิตรและจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า จากการเกิดขึ้นของกลุ่มเคลื่อนไหวในพื้นที่มีลักษณะของการเกิดขึ้นในลักษณะของการรวมตัวกันของคนในพื้นที่เป็นหลักการสร้าง เครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มมีลักษณะบนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเครือญาติและ ความสัมพันธ์ของคนชุมชนเป็นหลัก พบว่า เกิดขึ้นของกลุ่มเป็นการรวมตัวกันของคนในชุมชนเป็นหลัก โดยใน บางพื้นที่มีผู้นำท้องถิ่นเป็นตัวแสดงหลักในการดำเนินการเคลื่อนไหว แต่มีบางพื้นที่ก็เป็นเพียงสมาชิกในชุมชน ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ และมีฐานะทางสังคมในชุมชนเป็นหลัก โดยในลักษณะมีสมาชิกในการร่วมดำเนินการ หรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มด้วยตนเอง โดยมีปัจจัยหลักคือ การได้รับผลกระทบจากการดำเนินการ (การสำรวจแร่) ในพื้นที่ของกลุ่มทุน โดยจากการรวมกลุ่มนั้นไม่ได้มีลักษณะของการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ แต่เป็นการรวมกลุ่มแบบปากต่อปาก โดยกรอบหลัก คือ “สำนึกรักบ้านเกิด” โดยกระบวนการจัดการด้าน กระบวนการจัดระดมทรัพยากรของกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัด เพชรบูรณ์ นั้น มีลักษณะไม่เป็นทางการที่มีความเป็นโครงสร้างที่ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรมมากนัก ยังคงเป็น การระดมทุนด้วยการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่โดยมีพื้นที่เป็นลักษณะการรณรงค์การให้ความรู้ การสร้าง ความเข้าใจของการขับเคลื่อนของกลุ่ม

จึงทำให้เกิดความรู้สึกร่วมของชาวเพชรบูรณ์ขึ้นทำให้มีการพูดคุยกันในกลุ่มเล็ก ๆ จากนั้นจึงเริ่ม ขยายเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งเกิดการรวมกลุ่มกันเมื่อต้นปี 2559 โดยใช้ชื่อ “กลุ่มคนเพชรบูรณ์ไม่เอา เหมืองแร่” และมีการแชร์ข้อมูลกันกระทั่งทำให้ชาวเพชรบูรณ์ทุกเพศวัยและทุกกลุ่มอาชีพเกิดความตระหนักว่า เหมืองแร่ไม่เหมาะสมกับจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างแน่นอน หลังจากนั้น ก็มีการวางยุทธศาสตร์ในการต่อต้าน คัดค้านขึ้นมา โดยทำแบบค่อยเป็นค่อยไป อย่างเช่น ในขั้นแรกมีการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนว่า เหมือง

แร่โลหะมีค่าคืออะไร มีการออกอาชญาบัตรมาเกินเนื้อที่แค่นั้นและบริเวณไหนบ้าง พร้อมสร้างความตื่นรู้ให้แก่ประชาชนว่าเหมืองแร่ ซึ่งมีสารพิษโลหะหนักปนเปื้อนทางธรรมชาติหรือเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วผลจะเป็นอย่างไร จะส่งผลไปเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีตัวอย่างให้เห็นและจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรม หลังจากนั้นก็พยายามเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ จากโลกโซเชียลมีเดียไปสู่โลกแห่งความเป็นจริง โดยเฉพาะกับประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่อาชญาบัตรให้ได้ตื่นรู้ในข้อมูลต่าง ๆ จากนั้นก็จะมีการวางแผนเป็นระยะ ๆ โดยการวางเครือข่ายเฝ้าระวัง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางกลุ่มเริ่มต้นจนมาถึงขณะนี้

ปัญหาของกระบวนการจัดระดมทรัพยากรของกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การการระดมทรัพยากรในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มนั้น เป็นการเกิดจากความรู้สึกร่วมของชาวเพชรบูรณ์ขึ้นทำให้มีการพูดคุยกันในกลุ่มเล็ก ๆ จากนั้นจึงเริ่มขยายเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งเกิดการรวมกลุ่มกันเมื่อต้นปี 2559 โดยใช้ชื่อ “กลุ่มคนเพชรบูรณ์ไม่เอาเหมืองแร่” และมีการแบ่งปันข้อมูลกันกระทั่งทำให้ชาวเพชรบูรณ์ทุกเพศวัยและทุกกลุ่มอาชีพเกิดความตระหนักว่า เหมืองแร่ไม่เหมาะสมกับจังหวัดเพชรบูรณ์ อย่างแน่นอน หลังจากนั้น ก็มีการวางยุทธศาสตร์ในการต่อต้านคัดค้านขึ้นมา โดยทำแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังนั้น ปัญหาของการจัดการทรัพยากรนั้น ไม่ได้มีการระดมทรัพยากรอย่างเป็นทางการ โดยการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มส่วนใหญ่การสร้างการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนว่า เหมืองแร่โลหะมีค่าคืออะไร มีการออกอาชญาบัตรมาเกินเนื้อที่แค่นั้นและบริเวณไหนบ้าง พร้อมสร้างความตื่นรู้ให้แก่ประชาชนว่าเหมืองแร่ ซึ่งมีสารพิษโลหะหนักปนเปื้อนทางธรรมชาติหรือเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วผลจะเป็นอย่างไร จะส่งผลไปเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีตัวอย่างให้เห็นและจับต้องได้อย่างเป็นรูปธรรม หลังจากนั้นก็พยายามเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ จากโลกโซเชียลมีเดียไปสู่โลกแห่งความเป็นจริง

5.3 ผลการศึกษาศึกษามุมมองของกลุ่มที่มีต่อวิธีการหรือการหาทางออกของปัญหาที่เกิดขึ้นในการต่อต้านการทำเหมืองแร่ทองคำของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดพิจิตร และเพชรบูรณ์ พบว่า กระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มซึ่งหลายคนค่อนข้างจะศึกษาข้อมูลมาเป็นอย่างดี พร้อมมีตัวอย่างเป็นที่ประจักษ์ให้เห็นในหลาย ๆ แห่ง จึงพร้อมและยินดีที่จะร่วมเวทีชี้แจงข้อมูล แต่แทบทุกเวทีที่จัดขึ้น ผลกลับพบว่า จบแบบไม่จบ หมายถึง ไม่สามารถหาข้อสรุปได้

6. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาระบวนการจัดระดมทรัพยากรของการรวมกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ทองคำของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดพิจิตรและจังหวัดเพชรบูรณ์ เกิดขึ้นจากของกลุ่มเคลื่อนไหวในพื้นที่มีลักษณะของการเกิดขึ้นในลักษณะของการรวมตัวกันของคนในพื้นที่เป็นหลัก การสร้างเครือข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมของกลุ่มมีลักษณะบนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบเครือญาติและความสัมพันธ์ของคน

ชุมชนเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับงานของไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ (2543) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “นิเวศวิทยาการเมือง การสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในประเทศไทย: โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น” โดยผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดนิเวศวิทยาการเมือง ผนวกกับแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ซึ่งเห็นว่าการต่อสู้ของชาวบ้านนั้นมีลักษณะเป็นการใช้การเมืองวัฒนธรรม โดยใช้ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์การปรับใช้พิธีกรรม การตั้งเฟื่องเงี้ยบ การผลิตซ้ำสร้างใหม่ตำนานประวัติศาสตร์ (re-inventing history) ทำให้พื้นที่ที่มีความศักดิ์สิทธิ์อีกครั้ง เพื่อสร้างความชอบธรรมในการอยู่ในพื้นที่ที่กลยุทธ์นี้ชาวบ้านคิดค้นขึ้นมาจากวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ทำให้ชาวบ้านมีตัวตนเกิดความรู้สึกร่วมและหวงแหนพื้นที่และเป็นการกู่ชุมชน ชาวบ้านได้ต่อสู้โดยใช้แนวทางการเมืองแบบใหม่โดยเคลื่อนไหวเชื่อมโยงกับประชาสังคมและกลุ่มผู้เดือนร้อนจากนโยบายของรัฐเพื่อทำให้เขื่อนเป็นประเด็นนโยบายสาธารณะและเป็นการสร้างพื้นที่ใหม่ การใช้การเมืองของข้อมูล และการเปลี่ยนจิตสำนึกในการอนุรักษ์ที่มุ่งไปที่เปลี่ยนนโยบายรัฐที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชน การเคลื่อนไหวนี้เป็นการเติมเนื้อหาของ “การเมืองภาคประชาชน” และแสดงให้เห็นว่า ชุมชนคือฐานที่มั่นคงสำคัญในการปฏิรูปการเมือง นอกจากนี้ยังมีบางพื้นที่ที่มีลักษณะของการมีสมาชิกในการร่วมดำเนินการหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในกลุ่มด้วยตนเอง โดยมีปัจจัยหลักคือ การได้รับผลกระทบจากการดำเนินการ (การสำรวจแร่) ในพื้นที่ของกลุ่มทุน โดยจากการรวมกลุ่มนั้นไม่ได้มีลักษณะของการจัดตั้งอย่างเป็นทางการแต่เป็นการรวมกลุ่มแบบปากต่อปาก โดยกรอบหลัก คือ “สำนึกรักบ้านเกิด”

ในส่วนกระบวนการจัดการด้านกระบวนการจัดระดมทรัพยากรของกลุ่มต่อต้านการทำเหมืองแร่ของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในจังหวัดเพชรบูรณ์ นั้น มีลักษณะไม่เป็นทางการที่มีความเป็นโครงสร้างที่ชัดเจนหรือเป็นรูปธรรมมากนัก ยังคงเป็นการระดมทุนด้วยการสร้างกิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่โดยมีพื้นที่เป็นลักษณะการรณรงค์การให้ความรู้ การสร้างความเข้าใจของการขับเคลื่อนของกลุ่ม จึงทำให้เกิดความรู้สึกร่วมของชาวเพชรบูรณ์ขึ้นทำให้มีการพูดคุยกันในกลุ่มเล็ก ๆ จากนั้นจึงเริ่มขยายเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ กระทั่งเกิดการรวมกลุ่มกันเมื่อต้นปี 2559 โดยใช้ชื่อ “กลุ่มคนเพชรบูรณ์ไม่เอาเหมืองแร่” และมีการแชร์ข้อมูลกันกระทั่งทำให้ชาวเพชรบูรณ์ทุกเพศวัยและทุกกลุ่มอาชีพเกิดความตระหนักว่า เหมืองแร่ไม่เหมาะสมกับจังหวัดเพชรบูรณ์อย่างแน่นอน ซึ่งขัดแย้งกับผลการศึกษาของไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ (2543) ที่ค้นพบว่า การรวมตัวพบว่า ผลสะท้อนและนัยทางสังคมและการเมืองที่ตามมาจากการต่อสู้ของชาวบ้านคือ การต่อสู้ที่เข้มแข็งของชาวบ้านเงื่อนไซทำให้เกิดการเข้าร่วมของกลุ่มอื่นในสังคมที่นำไปสู่การผลิตหลักฐานการโต้เถียงว่า “เชื้อมิใช่คำตอบของการพัฒนา” การเคลื่อนไหวของชาวบ้านจึงเป็น “การเมืองแบบใหม่” ที่ทำให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ถูกทำลายความชอบธรรมในทุกด้านซึ่งสะท้อนถึง “การเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย” และมีนัยว่า “ไม่มีใครถือครองแต่ผู้เดียวได้ตลอดกาล” แต่ในการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า การเกิดขึ้นนี้เป็นลักษณะการปกป้องพื้นที่ของชาวเพชรบูรณ์ที่รวมตัวกันเพื่อขัดขวางการเข้ามาในพื้นที่ของการทำอุตสาหกรรมเป็นในลักษณะ

การรู้เท่าทันและการตื่นตัวของประชาชนมากกว่าจะเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบ “การเมืองแบบใหม่” ในทัศนะของไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ ที่ได้นำเสนอ แต่เป็นการรวมกลุ่มแบบปากต่อปาก โดยกรอบหลัก คือ “สำนึกรักบ้านเกิด”

ในประเด็นของการวางยุทธศาสตร์ในการต่อต้านคัดค้านขึ้นมากลุ่มฯ เคลื่อนไหวทางสังคมใน เพชรบูรณ์นั้น มีลักษณะทำแบบค่อยเป็นค่อยไป อย่างเช่น ในขั้นแรกมีการสร้างการเรียนรู้ให้แก่ประชาชนว่า เหมืองแร่โลหะมีค่าคืออะไร มีการออกอาชญาบัตรมากินเนื้อที่แค่นั้นและบริเวณไหนบ้าง พร้อมสร้างความตื่นรู้ให้แก่ประชาชนว่าเหมืองแร่ ซึ่งมีสารพิษโลหะหนักปนเปื้อนทางธรรมชาติหรือเมื่อเข้าสู่ร่างกายแล้วผลจะเป็นอย่างไร จะส่งผลไปเปลี่ยนแปลงพันธุกรรมอย่างไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่มีตัวอย่างให้เห็นและจับต้องได้อย่าง เป็นรูปธรรม หลังจากนั้นก็พยายามเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ จากโลกโซเชียลมีเดียไปสู่โลกแห่งความเป็นจริง โดยเฉพาะกับประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่อาชญาบัตรให้ได้ตื่นรู้ในข้อมูลต่าง ๆ จากนั้นก็จะมีการวางแผนเป็น ระยะ ๆ โดยการวางเครือข่ายเผ่าระวัง ซึ่งเป็นสิ่งที่ทางกลุ่มเริ่มต้นจนมาถึงปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของการรวมกลุ่ม ในลักษณะนี้ สอดคล้องกับงานของศิริวัฒนา กังวาลเลิศ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “เงื่อนไขที่นำไปสู่ การรวมกลุ่มในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทางสิ่งแวดล้อมในระดับรากหญ้า ศึกษากรณี การต่อต้าน การประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน” โดยเป็นการวิจัยในพื้นที่ชุมชนบ้านแม่หมี และบ้านแม่ต๋อม ตำบล หัวเมือง อำเภอเมืองปาน จังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาภายใต้แนวคิดวิทยาการเมืองและแนวคิดเศรษฐกิจ ศีลธรรม โดยผลการศึกษาในกระบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมที่ปรากฏในสังคมท้องถิ่น แรงจูงใจใดที่ทำให้ ชาวบ้านตัดสินใจในการเข้าร่วมกลุ่มในขบวนการเคลื่อนไหวทางสิ่งแวดล้อมในระดับปัจเจกนั้น ชาวบ้าน อาศัยหลักการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและเป็นบรรทัดฐานในการอาศัยอยู่ร่วมกัน และกำหนดบทบาทหน้าที่ใน ชุมชน เนื่องจากความจำเป็นในเรื่องของแรงงานการผลิตยังเป็นแบบเพื่อยังชีพ และมีความเสี่ยงที่มักเกิดขึ้น จากความอดอยากและความยากจนโดยความช่วยเหลืออาจมีการคาดหวังผลประโยชน์ตอบแทนมากกว่า ความมีศีลธรรมประจำใจ จะปราศจากการเอาเปรียบที่ทำให้ชาวบ้านอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ แม้ว่าจะมีปัญหา ด้านความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จากใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่นั้นสามารถทำให้เกิดผลกระทบในวงกว้าง ไม่ใช่ แค่เชิงพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่อาจจะส่งผลต่อปัญหาที่กว้างขึ้นในระดับสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่ง จะเห็นว่างานวิจัยในลักษณะต่าง ๆ นั้นสนใจในการกระบวนการของการต่อสู้ในภาพของภายนอกของกลุ่ม เช่น การก่อรูป กลยุทธ์การต่อสู้ เป็นต้น

7. ข้อเสนอแนะการวิจัย

การเคลื่อนไหวของกลุ่มที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้น เป็นลักษณะของการปกป้อง ป้องกัน และเผ่าระวัง เพื่อไม่ให้พื้นที่ตนเองเกิดอุตสาหกรรมเหมืองแร่ เพราะมีบทเรียนที่สำคัญ ๆ และราคาแพงที่ต้องแลกมาด้วยชีวิตใน

หลายพื้นที่ในประเทศที่ทำเหมืองแร่ในพื้นที่ของตนเองบางส่วนทางพื้นที่ทางเหนือของจังหวัดเมื่อรู้ว่กระบวนการของกลุ่มทุนเข้ามาในพื้นที่แล้วนั้นก็พร้อมที่จะคัดค้าน/ ขัดขวาง โดยการปลุกคนในพื้นที่ให้มีความรู้เกี่ยวกับการทำเหมืองแร่ซึ่งมีตัวอย่างให้เห็นว่าเกิดอะไรขึ้น และส่งผลกระทบต่ออย่างไรในพื้นที่ อย่าเห็นเพียงมายาคติ/ มโนทัศน์ที่กลุ่มทุนเข้ามาสร้างภาพมโนทัศน์ที่ลวงตาเพื่อมาสร้างสิ่งที่สวยงามและเดินจากไปเหลือไว้เพียงเศษซากของความมั่งคั่ง มั่งคั่ง และยั่งยืน และนอกจากนี้ผู้วิจัยได้ค้นพบในการศึกษาในครั้งนี้ โดยการศึกษาตั้งแต่โครงสร้างส่วนบนที่ดำเนินการเกี่ยวกับการวางนโยบายสาธารณะ และผลิตซ้ำในการประกอบเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืนเพียงความมั่งคั่ง มั่งคั่ง และยั่งยืน ตามการพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นเป็นกระแสหลักในการพัฒนาประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการวางนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศในเชิงนโยบายสาธารณะในการแก้ไขปัญหาอันเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาสาธารณะในฐานะคิดนั้นกล่าวว่่านโยบายสาธารณะมาจากปัญหาสาธารณะที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้น ผู้วิจัยขอเสนอแนะที่ค้นพบที่สำคัญ ดังนี้ การดำเนินนโยบายในการพัฒนานั้น ควรให้ความสำคัญคนใน (ในประเทศ/ ในท้องถิ่น/ ในชุมชน) ได้มีส่วนร่วมในการตามหลักการในการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตยที่ประชาชนทุกคนมีสิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมือง ที่สามารถใช้/ แบ่ง กับทรัพยากรของตนเองในฐานะสมาชิกคนหนึ่ง ในสังคม โดยรัฐควรมีกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาในระดับประเทศที่แสดงให้เห็นความสำคัญของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริงและ มีความจริงใจบนกระบวนการทางการเมืองในการกำหนดนโยบายสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชนอย่างโดยตรงและแท้จริง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป การศึกษาเกี่ยวกับนิเวศวิทยาการเมืองว่าด้วยความขัดแย้งและการต่อต้านการทำเหมืองแร่ของค่าของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการวิจัยในครั้งต่อไป คือ

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางในการสร้างกระบวนการในการพัฒนาประเทศผ่านการวางนโยบายสาธารณะที่ให้ความสำคัญกับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างแท้จริง เพื่อสามารถให้ตอบใจത്യของการพัฒนาประเทศตามระบอบประชาธิปไตยที่ยึดโยงฐานคิดที่สำคัญ นั่นคือประชาชนมีสิทธิและเป็นเจ้าของประเทศ เพื่อการประกอบสร้างพื้นที่ของชีวิตของประชาชนที่มีคุณภาพที่รัฐต้องการ

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและจริงใจระหว่างรัฐ กลุ่มทุน และประชาชน ให้มีความรู้ความเข้าใจในโครงการพัฒนาอย่างละเอียดทุกขั้นตอนให้กับประชาชนในพื้นที่การดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่ผู้มีอำนาจในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและการพัฒนาสังคมอย่างแท้จริง

รายการอ้างอิง

เอกสารภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน. (2553). *สายธารนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับการสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- จักรพันธ์ สุทธิรัตน์. (2558). *เหมืองสีเขียวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน. ศูนย์เครือข่ายการจัดการสารและของเสียอันตราย*. กรุงเทพฯ: เอสทีซี มีเดีย แอนด์ มาร์เก็ตติ้ง จำกัด.
- ชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์. (2555). *วิธีวิทยาการวิจัยทางสังคม*. จันทบุรี: โครงการผลิตตำราและเอกสารประกอบการสอน สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ. (2543). *นิเวศวิทยาการเมืองการสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ในประเทศไทย: โครงการเขื่อนแก่งเสือเต้น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการจัดการมนุษย์และสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธเนศ มรรคาสกุล. (2557). *ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ในประเทศไทย*. การศึกษาค้นคว้าอิสระหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาศิลปศึกษาและการออกแบบ, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประภาส ปิ่นตบแต่ง. (2552). *กรอบการวิเคราะห์การเมืองแบบทฤษฎีขบวนการทางสังคม*. เชียงใหม่: มูลนิธิไฮนริค เบิลล์ สำนักงานภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2543). จาก "นิเวศเศรษฐศาสตร์" สู่ "นิเวศวิทยาการเมือง" (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2557). *เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์*. ตำราหลักสูตรปริญญาบัณฑิต, สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศิริวัฒนา กังวาลเลิศ. (2543). *เงื่อนไขที่นำไปสู่การรวมกลุ่มในขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมทางสิ่งแวดล้อมในระดับรากหญ้า* ศึกษารณีย์ การต่อต้านการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแจ้ซ้อน. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Boetie, E. I. & Bonnefon, P. (2007). *The Politics of Obedience and Étienne de La Boétie*. Montreal: Black Rose Books.
- Chong, D. & Druckman, J. N. (2007). "Framing Theory." *Annual Review of Political Science*, 10: 103-126.
- Coser, L. A. (1956). *The Function of Social Conflict*. New York: The Free Press.
- Karl, M. (1967). *Capital: A critique of political economy*. New York: International Publishers.
- Snow, A. D. & Rochford, E. B. & Worden, J. & Benford, D. R. (1988). "Frame alignment processes, Micro-Mobilization, and Movement Participation." *American Sociological Review*, 51(4): 464-481.
- Snow, D. A. (2004). "Social Movement as Challenges to Authority: Resistances to an Emerging Conceptual hegemony." In Myers, D. & Cress, D. (Eds.). *Authority in Contention (Research in Social Movements, Conflicts and Change, Vol. 25)* (pp. 3-25). Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Snow, D. A., & Benford, R. D. (2000). "Framing Processes and Social Movements: An Overview and Assessment." *Annual Review of Sociology*, 26: 611-639.
- Tilly, C. (2004). *Social Movements 1768-2004*. Boulder, CO: Paradigm Publishers.